

ГАВРИЛО ЧЕРНИХІВСЬКИЙ: ІСТОРИК І КРАЄЗНАВЕЦЬ

Козак Юрій,

студент I-го року навчання,
магістерського рівня вищої освіти
історичного факультету
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Gmail: kosak12250@gmail.com

Науковий керівник: **Іван Зуляк**
доктор історичних наук, професор
кафедра історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук,
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Актуальність теми дослідження ґрунтується на значному внеску відомих особистостей у розвиток локальної історії, позаяк її вивчення має важливе значення, оскільки допомагає досліджувати історію і культуру рідного краю. Чільне місце у цьому процесі посідають видатні особистості, які аналізуючи і синтезуючи минуле на рівні локальної історії сприяють збереженню національного надбання та культурної спадщини, що має виховне значення й сприяє духовному збагаченню та культурному розвитку нації.

Гаврило Чернихівський – це видатна постать в історії, літературознавстві та краєзнавстві Тернопільщини, член Всеукраїнського товариства «Просвіта», Українського історичного товариства, Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині, Наукового товариства імені Т. Шевченка, Національної Спілки письменників України, Почесний громадянин Кременця, Заслужений працівник культури України. Г. Чернихівський – автор дванадцяти книг, включаючи три монографії, а також понад сто наукових праць, науково-популярних статей, есе та рецензій. Його доробок включає значну кількість праць про видатного українського історика, публіциста, літературознавця та громадсько-політичного діяча Михайла Драгоманова. Саме Г. Чернихівський започаткував в українській історіографії вивчення його наукової спадщини. З-поміж численних праць краєзнавця виділяються ґрунтовні та цікаві дослідження з історії міста Кременця, краю та діяльності видатних представників української культури, зокрема літератури, мистецтва та фольклору. Його стараннями повернуто творчу

спадщину письменників Уласа Самчука, Оксани Лятуринської, Олександра Неприцького-Грановського, Юхима Виливчука, Сергія Даушкова, а також вчених і громадсько-політичних діячів, серед яких Роман Бжеський, Олег Штуль, Юрій Пундик, Семен Жук, Борис Козубський, Василь Кархут, Михайло Кобрин та багато інших, які були забороненими або забутими в умовах тоталітарного режиму.

Як відзначав Богдан Хаварівський, колишній директор Державного архіву Тернопільської області, що «Серед краєзнавців Тернопілля він один із найпрацьовитіших, а із знавців історії Кременеччини – чи не самотній... Своєму становленню завдячує тодішньому директорові Обаринецької школи, вчителеві історії Олексієві Медведю, а також учителям української мови та літератури Петрові Медведику та німецькій Зіновію Грицаю. Саме вони прищепили любов до отчого краю, історичної минувшини, рідної мови та літератури» [3].

Він автор низки рецензій, публіцистичних та критичних статей з літературознавства. За його редакцією вийшло декілька книг, в яких він був автором вступних статей. Його різноманітні здібності як історика, літературознавця, краєзнавця, поета, журналіста та редактора зробили його одним із найплідніших краєзнавців Тернопілля та видатним знавцем історії Кременеччини [1, с. 6].

З серпня 1969 р. Г. Чернихівський працював у сфері краєзнавства, пройшовши шлях від старшого наукового співробітника та завідувача відділу – до провідного наукового спеціаліста Кременецького краєзнавчого музею. Він активно займався пошуковою та дослідницькою роботою, а також опановував секрети музейної справи. Його зусиллями створено експозицію трьох залів музею, яка включала нові матеріали, виявлені в архівах та книгосховищах таких міст, як Київ, Львів, Тернопіль, Рівне, Луцьк. Його робота дозволила збагатити музейні колекції новими цінностями та розширити знання про історію та культуру регіону [1, с. 6].

Він розпочав пошуки матеріалів з історії виникнення та діяльності друкарень на Кременеччині у XVI–XVIII ст. Цікавився історією вищої Волинської гімназії, а також перебуванням у краї письменників, громадсько-політичних діячів, серед яких були Тарас Шевченко, Микола Костомаров, Оноре Бальзак, Михайло Драгоманов, Олена Пчілка, Леся Українка, Михайло Коцюбинський та інші [1, с. 6]. Вивчення цих тем дозволило йому розширити знання про культурне та історичне середовище регіону, розкрити нові аспекти життя та діяльності видатних особистостей, які відіграли значну роль у формуванні української культури та політичного життя.

Зусиллями Г. Чернихівського створено десять музеїв на громадських засадах, з яких два, розташовані у селах Плоске та Крижі, отримали статус народних музеїв. Його діяльність сприяла збереженню та просуванню

культурної спадщини регіону, роблячи її більш доступною та зрозумілою для місцевих жителів та гостей. Результатом багаторічних пошуків і знахідок краєзнавчих матеріалів став вихід першої книги, яка принесла велике значення для вивчення історії та культури регіону [2].

Зібрані матеріали значно поповнили експозиційні зали музею, особливо стосовно історії і культури видатних особистостей. Серед них – історія академіка Ігоря Юхновського, члена-кореспондента Академії наук України Івана Вихованця, професора Степана Генсірука, письменників Бориса Харчука, Івана Гнатюка, Галини Гордасевич.

Краєзнавець листувався з багатьма вченими та письменниками упродовж десятиліть. У його особистому архіві зберігаються листи від таких видатних особистостей, як-от: Євген Кирилюк, Євген Шабліовський, Ярослав Ісаєвич, Степан Генсірук, Іван Вихованець, Галина Гордасевич, Іван Гнатюк, Іван Савич, Микола Ільницький, Роман Федорів, Богдан Рильський, Наталія Кашук, Людмила Таран та багато інших. Епістолярна спадщина відображає не лише професійні зв'язки, а й глибокі особисті відносини, що сприяли обміну ідеями, підтримці та розвитку української культури та науки [1, с. 7].

Упродовж двадцяти двох років краєзнавець був заступником начальника експедиції польових досліджень багаточислової пам'ятки археології на горі Куличівка, що на околицях Кременця. Частина віднайдених матеріалів – в експозиції музею. Учасник багатьох науково-краєзнавчих конференцій у Вінниці (1982 р.), Миколаєві (1989 р.), Кам'янці-Подільському (1989 р.), Луцьку (1991 р., 1994 р., 1995 р., 1996 р., 1999 р.), Острозі (1991–1996 рр.), Рівному (1992–1995 рр.), Тернополі (1994 р., 1995–1998 рр.), де виступав із доповідями чи повідомленнями. Серед унікальних знахідок дослідника варто зазначити видання «Малого Кобзаря» Тараса Шевченка (Кременець, 1922 р.), що є цінністю для української культури та літератури. Також в його архіві зберігаються листи Єжи Єнджеєвича до Макара Середюка, які можуть бути важливим джерелом для вивчення культурних зв'язків та літературних обмінів епохи. Крім того, він виявив і зберігає поетичну спадщину Юхима Ваврового-Виливчука, Оксани Лятуринської, Олександра Неприцького-Грановського, а також прозу та казки Сергія Даушкова. Ці матеріали є важливим джерелом для дослідження життя та творчості цих видатних особистостей української літератури та культури [1, с. 7].

На початку 1970-х рр. Г. Чернихівський виступив одним із перших ініціаторів створення у Кременці історико-культурного заповідника. Він активно пропагував свою оригінальну концепцію заповідника та важливу роль, яку він міг відіграти у культурному оновленні міста. Краєзнавець підняв цю тему в низці статей, які були опубліковані в обласних та районних газетах. Додатково, дві статті, присвячені проблемам малих міст

України, були опубліковані у часописі «Наука і суспільство» у 1989 р. (частини 1 та 10), де розглядалися питання Кременця та Почаєва. У цих публікаціях висловлював важливі ідеї щодо збереження та розвитку культурно-історичного спадку, вказував на потенціал малих міст для розвитку туризму та підтримки національної ідентичності. Його статті стали важливим внеском у дискусію про майбутнє малих міст України та спонукали до подальших дій зі створення історико-культурних заповідників [1, с. 7].

Дослідник активно пропагував духовну спадщину українського народу через різноманітні засоби масової інформації, зокрема на сторінках газет, у радіомовленні та телебаченні. Він зробив значний внесок у енциклопедію Тернопільщини, подавши сто статей, які розкривали різноманітні аспекти культури, історії та краєзнавства регіону. Крім цього, він активно писав для часопису «Тернопіль», тижневика «Русалка Дністрова». Регулярно друкувався в газетах «Діалог» (Кременець), «Вільне життя» та «Свобода» (Тернопіль). На сторінках часопису «Тернопіль» опублікував два десятки статей, нарисів та публікацій, серед яких був вперше в Україні надруковано роман Уласа Самчука «Марія» з його передмовою (під псевдонімом «Роман Рой-Чарський») [1, с. 7].

Висновки. Отже, Г. Чернихівський – видатний історик і краєзнавець, дослідник локальної історії та культури Тернопільщини, що стала джерелом важливої інформації для вивчення минулого. Відомий глибокою ерудицією і аналітичним підходом до аналізу минулого. Дослідження краєзнавця ґрунтувалися на широкій джерельній базі і викликали зацікавлення як серед науковців, так і серед вчителів, краєзнавців та широкого загалу, які цінували його працю за внесок у збереження та популяризацію історії та культури рідного краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврило Чернихівський: Життєписно-бібліографічна студія / Терноп. ОУНБ. Уклад. М. В. Друневич. Тернопіль, 2001. 56 с.
2. Кременець: путівник. Львів: Каменяр, 1967. 56 с.
3. Невтомний краєзнавець Гаврило Чернихівський. URL: <https://info.library.te.ua/2016/10/v-behaviorurldefaultvml.html> (дата звернення: 01.04.2024).